

UBAK og idræt

Udarbejdet af Jette Gøth, Februar 2013

Idrætsskolerne Ikast

Hagelskærvej 40 - 7430 Ikast - tlf. 97 25 24 99 - info@isi.dk - www.isi.dk

Indhold

Forord	3
Indledning	4
Definition af UBAK	6
Faglighed og det almene	8
UBAK og idræt	9
Idrættens kvaliteter	10
UBAK i håndboldundervisning	14
Højskoleelever og UBAK	16
Højskole på kryds og tværs	17
Litteratur	19

Forord

Efter en del år på ISI Idrætshøjskole var tiden inde til at fordybe mig i faglige problemstillinger, som er svære at nå i en dynamisk og omskiftelig hverdag. Derfor har jeg holdt orlov til efteruddannelse i tre måneder fra mit job som leder på idrætshøjskolen. Jeg er glad og taknemmelig for, at min ansøgning blev imødekommet af FFD samt den store opbakning jeg har fået fra min forstander Torben Østergaard.

Mit arbejde i orlovsperioden har haft det perspektiv, at det skulle bruges som et afsæt for et videre udviklingsarbejde sammen med lærerne på ISI Idrætshøjskole. Omdrejningspunktet for det arbejde, er udvikling af indholdet i hele vores højskolepraksis. Derudover har jeg brugt en del tid på, at læse faglitteratur som ikke kun omhandler undervisning af bred almen karakter. Jeg har fordybet mig i en lille flig af højskole- og idrætsbilledet, men føler mig beriget og inspireret til mit videre arbejde.

Jeg har i min orlov arbejdet sammen med Mette Møller Pedersen, der er specialestuderende fra "Institut for Idræt" på Århus Universitet og kender højskolen indefra via sin egen opvækst på ISI Idrætshøjskole og senere ophold på Idrætshøjskolen Århus. I hele forløbet har Mette været min faglige sparrings- og samarbejdspartner ikke mindst i forbindelse med indsamlingen og bearbejdelsen af det empiriske materiale. En stor tak til Mette for et inspirerende og berigende samarbejde. Der skal også lyde en stor tak til Mettes vejleder - Ejgil Jespersen, lektor og centerleder på "Bevægelse, Idræt og samfund" på Syddansk Universitet. Det har været lærerigt og meget inspirerende, at møde Ejgils oprigtige engagement for højskolen og blive udfordret i det akademiske miljø med høj faglighed og kreativitet. Derudover har det været meget inspirerende og udviklende, at møde den store åbenhed og lyst til at debattere og dele holdninger fra de fem erfarne højskolemennesker jeg har interviewet.

Jette Gøth, Ikast februar 2013

Indledning

For mange idrætshøjskolelærere er det en selvfølgelighed, at man er nødt til at "gribe for at kunne begribe". At det må foregå i en vekselvirkning for at opnå det fælles mål: *livsoplysning*. Det lader alligevel nogle idrætshøjskoler tilbage med en udfordring. I kampen for at skaffe elever, kan der ske en drejning mod udelukkende, at have fokus på et højt idrætsfagligt niveau. Dermed bliver undervisningen af bred almen karakter udskilt fra idrætten og placeret i et nødvendigt appendiks i form af f.eks. morgensamlinger, fortælltimer og andre "snakke-timer" fordi eleverne kommer for at blive bedre til deres idræt. Når, eller hvis det sker, er idrætshøjskolerne selv med til at skabe et skævt billede af, hvad skolerne, idrætten og eleverne kan og vil. Idræt er et fag, der rummer mangfoldige muligheder. Det behøver ikke indsnævres til udelukkende at indeholde færdighedsorienteret undervisning for at tiltrækker elever eller fordi det er svært, at italesætte og perspektivere almene temaer. Idræt kan udfoldes og udvikles til et berigende rum, der bidrager til "livsoplysning, demokratisk dannelse og folkelig oplysning" i den enkelte idrætshøjskoles samlede billede.

I højskolen har begrebet "undervisning af bred almen karakter" (herefter UBAK) afløst "almendannende undervisning". Det har specielt på ISI Idrætshøjskole åbnet for en del debat og afledt nogle specifikke spørgsmål: Er undervisning af bred almen karakter og færdighedsorienteret undervisning to modsatrettede størrelser? Hvordan kan idræt italesættes og perspektiveres, så det bliver undervisning af bred almen karakter?

Jeg vil undersøge om UBAK kan flettes ind i idrætsundervisningen og hvordan? Min interesse er, at give et bud på, hvordan UBAK og færdigheder i idrætsundervisning kan betragtes som komplementerende og ikke distinktioner og sandsynliggøre, at UBAK og idræt kan kombineres indenfor den ramme Kulturministeriet har angivet.

Jeg henvender mig primært til idrætshøjskolelærerne på ISI Idrætshøjskole, da ovennævnte problemstillinger er del af en udviklingsproces, hvor indholdet i den daglige højskolepraksis bliver sat under lup for at gøre elevernes ophold endnu bedre. Jeg håber, at refleksionerne er af en sådan karakter, at idrætshøjskolelærere på andre idrætshøjskoler også kan have glæde af at læse videre.

Mit udgangspunkt er fem kvalitative interviews med: Forstander Jørgen Carlsen, Testrup Højskole, daværende konstituerede forstander Kenneth Pedersen, Idrætshøjskolen Sønderborg, forstander Ole Lauth, Egmont højskole, professor i pædagogik på DPU og tidligere forstander på Gerlev Idrætshøjskole, Ove Korsgaard og undervisningskonsulent med ansvar for højskolerne i Kulturministeriet Jesper Moesbøl. De fem personer er valgt ud fra forventninger om: Viden og indsigt i idrætsfaget og højskolen, holdninger til praksis udfoldet i den lovformelle UBAK ramme og mulighed for, at nuancere ovennævnte problemstillinger. Derudover tager jeg afsæt i overværelsen af konkrete undervisningslektioner og dialog med højskolelærere- og elever på ISI Idrætshøjskole. Egne erfaringer og holdninger til højskolen samt min faglige indsigt i idrætsfaget, er med til at påvirke det samlede billede.

Definition af UBAK

Før år 2000 skulle 1/3 af undervisningen på de danske højskoler være af almindennende karakter. I år 2000 afløste begrebet UBAK den almindennende undervisning i en lovændring på folkehøjskoleområdet. Mindst halvdelen af en højskoles undervisning skal nu være af bred almen karakter. Den resterende undervisning kan være det, der betegnes som færdighedsorienteret. Ændringen var et ønske om, at præcisere og styrke den almene undervisning i arbejdet med højskolens hovedsigte: "Folkelig oplysning, demokratisk dannelse og livsoplysning". Forudgående for den lovændring havde Folketinget i 1998 nedsat et højskoleudvalg, der bl.a. foreslog, at den almene undervisning blev styrket for at fastholde opmærksomheden på det almene i en periode, hvor man oplevede, at de faglige profiler på landets højskoler blev skærpet.¹

I sommeren 2010 afviklede Undervisningsministeriet en tilsynskampagne, hvor de bl.a. besøgte et dansekursus på Idrætshøjskole Sønderborg. Efter den kampagne har Undervisningsministeriet præciseret, hvad kravet om UBAK betyder i praksis. Jeg vil her trække de væsentligste punkter frem til den videre sammenhæng:

- *"Ren færdighedstilegnelse kan højst udgøre op til halvdelen af den enkelte elevs undervisningstid".*
- *"Æstetiske, musiske og kropslige dimensioner, som udtrykker et menneske-, samfunds- eller natursyn og som ikke er indlæring af færdigheder, kan indgå i de almene perspektiver, men ikke i et omfang der strider mod intentionerne om den brede almene oplysning. Denne viser sig i perspektiveringen og synet på det enkelte fag."*
- *"Undervisningens almene karakter afhænger af den konkrete undervisning i faget eller faggruppen og er derfor knyttet til indhold, perspektiv og den sammenhæng, faget eller faggruppen indgår i".*
- *"Har undervisningen i et tema både tilegnelse af færdigheder og et bredt alment perspektiv, må der foretages et skøn over, hvordan de to elementer er vægtet i forhold til hinanden".²*

---

¹ <http://www.ffd.dk/paedagogisk-udvikling/ubak/ubak-hvad-og-hvorfor>

² <http://www.uvm.dk/Administration/Tilskud-til-institutioner/Tilskud-til-frie-kostskoler/Skemaer-og-vejledninger-til-frie-kostskolers-administration/Undervisning-af-bred-almene-karakter-paa-frie-kostskoler>

For at undervisning har bred almen karakter skal der ske en sproglig perspektivering samt indgå et menneske- samfunds- eller natursyn, der stemmer overens med skolens værdigrundlag.³ Ordet og det talte sprog har i definitionen af UBAK en afgørende betydning, som på mange måder stemmer overens med den grundtvigske højskoletradition, hvor det levende ord er et omdrejningspunkt.

Med indførelsen af UBAK kan man sige, at der er sket en præcisering af den brede almene karakter og den blev knyttet stærkere til undervisningen. Den præcisering eller indsnævring kan ifølge Ove Korsgaard have at gøre med, at dannelsesbegrebet i dag er udvandet og har svært ved at blive brugt som styringsinstrument. I dag har alle en mening om, hvad dannelse er. Det kan være alt fra "Anders And" til "Falkenstjerne". Der eksisterer ikke længere en kanonisk forståelse af, hvad dannelse er. Dannelse er blevet individualiseret og er derfor for svagt som styringsinstrument for undervisningen på en højskole.⁴ Det underbygger Højskoleudvalgets anbefalinger fra 1998 om at styrke og fastholde det almene i højskolen.

Definitionen og retningslinjerne for, hvad UBAK betyder i praksis er på mange måder klare og entydige. Der er frihed til selv at kunne vælge fag og åbenhed fra ministeriets side overfor højskolen og lærernes saglige argumenter og en klar vægtning af det konkrete indhold i undervisningen og en forståelse for konteksten. I mit interview med Jesper Moesbøl talte vi om hans fortolkning af UBAK. "*Oplysning*" ville være tilstrækkeligt til at forklare, hvad UBAK er. Oplysning kræver ord, bevidsthed og refleksion. I UBAK er der ikke indbygget en forventning om intellektualisering af undervisningen. UBAK betyder, at man skal give undervisningen ord – her specielt henvendt til idrætsfagene. Loven fastholder, at man ikke kan komme udenom ordene. Det er ikke ord af instrumentel karakter det handler om, men ord der perspektiverer og danner. I modsætning til tidligere, hvor undervisningen skulle være almen dannende er kravet i dag, at udover det almen dannende skal der være et perspektiv som verbaliseres.⁵ Kravet om de perspektiverende ord kan i nogle sammenhænge være udfordrende for idrætsfagene. Ser Moesbøl nogle alternativer i den sammenhæng?

---

³ <http://www.uvm.dk/Administration/Tilskud-til-institutioner/Tilskud-til-frie-kostskoler/Skemaer-og-vejledninger-til-frie-kostskolers-administration/Undervisning-af-bred-almene-karakter-paa-frie-kostskoler>

⁴ Interview med Ove Korsgaard (s. 4 -5)

⁵ Interview med Jesper Moesbøl (se bilag s. 8)

"UBAK behøver ikke kun, at være ord. Hvis man i et undervisningsforløb praktisk afprøver noget af indholdet ikke for at tilegne sig færdigheder, men for at perspektivere eksempelvis konsekvenser, så kan fysisk aktivitet være en del af UBAK undervisning fordi det bliver en illustration. UBAK kan godt foregå i et sammenspil mellem ord og praktisk højskole".

Jeg ser mange muligheder i ovennævnte for, at vi på ISI Idrætshøjskole kan bruge UBAK i idrætsundervisningen. UBAK er ikke indskrænkende bånd for idræt - det er perspektiverende og berigende.

Faglighed og det almene

Ofte finder man højskolen beskrevet som et dannelsessted uden plads til uddannelse. Historisk kan man fortolke det anderledes. Fra højskolernes start i 1844 og frem til omkring 1970 var der dannelsesfag og erhvervsfaglig undervisning på mange højskoler. Den erhvervsfaglige uddannelse bestod bl.a. af undervisning i landbrug, fiskeri, diverse håndværk og sygepleje. Landbokulturens behov for uddannelse og dannelse var tæt knyttet til højskolen, som skabte mulighed for dette. Det er værd at bemærke, at uddannelse i den sammenhæng var nonformel. Det var realkompetence højskoleeleverne opnåede og ikke formel kompetence. Uddannelse er et samfundsmæssigt behov. Tidligere var uddannelse ikke kun knyttet til det formelle system sådan som vi fra 1970'erne og frem til i dag kender og forstår uddannelse.⁶ Højskolen adskiller sig fra det øvrige uddannelsessystem ved at være nonformelt uden prøver og eksamen, men har i historisk perspektiv altid givet realkompetence. Der tegner sig et billede af, at faglighed og det almene er to forenelige begreber i højskolen. Det er højskolernes opgave, at finde balancen i forhold til hovedsigtet og de til en hver tid forskellige samfundsstrømninger og krav der er gældende.

I definitionen af UBAK er der frihed til for den enkelte højskole, at undervise i hvilket som helst fag man har lyst til. Der er lovgivningsmæssigt ikke nogle fag, der i udgangspunktet er bedre eller mere almindelige end andre. Det er en afgørende frihed, der underbygger et gammelt højskoleudtryk som Jesper Moesbøl formulerer det: *"Du underviser med fag, ikke i fag"* fordi højskolens mål er højere. På ISI Idrætshøjskole vil en typisk elev komme med et fagligt mål om at blive bedre til sin idræt. Om den udfordring citerer Moesbøl Keld Karup

---

⁶ Interview med Ove Korsgaard (se bilag s. 2)

således: *"Vores mål er højere og vi skal gøre elevens mål til middel for at nå det mål som er skolens".* Kunsten er at forene de to mål og sammenflette faglighed og det almene. Vi har hermed et mål for undervisningen, som det er lærernes opgave at integrere i indholdet i fagene. Eleverne skal have så stor viden og indsigt som muligt i fagene for at de kan blive anvendelige i en dannelsesproces. Når man fordyber sig i et fag kan det samtidig åbne for en bredere og almen sammenhæng. Med udgangspunkt i højskolens mål kan faglighed i den forståelse defineres som det at se muligheden for, hvordan den faglige indsigt kan åbne for en bredde, som eksempelvis hverdagslivet er udtryk for. Således er faglighed ikke kun, at finde ud af indhold og færdigheder, men også et middel til oplysning og dermed UBAK og almen dannelse. *"....det faglige kan ikke blive vedkommende, det er ikke væsentligt, uden forbindelse til det almene, og det almene skal kunne fagliggøres for ikke at blive uhåndgribeligt og overfladisk"*⁷

UBAK og færdighedsorienteret undervisning, kan med udgangspunkt i ovenstående supplere hinanden til et fælles oplysende sigte.

UBAK og idræt

Med udgangspunkt i de fem kvalitative interviews vil jeg tegne et billede af om og hvordan UBAK og idræt kan kombineres. Der er ingen tvivl om, at idræt er et karakter- og normdannende fag med erkendelsesmuligheder. Men eksempelvis er håndbold som spil eller kamp ikke undervisning af bred almen karakter. Det sker først, når der er et bredere perspektiv end håndbold. Begrænsningen er, at håndbold er et kropssprogsspil. Ove Korsgaard fortsætter: *"Det der karakteriserer et menneske, er at vi er et sprogligt væsen. Sproget bliver derfor det helt centrale oplysningsmiddel. Sproget er i høj grad også det der kendetegner højskoletraditionen. Det betyder man må fastholde en rangorden mellem krop og sprog, hvor ordet er vigtigere end kroppen".* Grundtvig taler om at "gribe og begribe". "Gribe", så er vi på håndboldplan og "begribe" så er vi på det sproglige plan. Der er stor værdi i at gribe, men det bliver først klart, når man sætter sproglige begreber på. Idræt er et stærkt virkemiddel til at skabe erfaringer og illustrere almene problemstillinger med. Eksempelvis kan et holdspil synliggøre, at man er opmærksom på hinandens tilstedeværelse. At et fællesskab er mere end summen af de enkelte individer. At man mærker, fornemmer og vil

---

⁷ "Efterskolepædagogik" Ove Pedersen, citat: Susan Nørgård s. 180

hinanden det godt. Alt sammen kvaliteter, der har noget med livsoplysning at gøre, når de bliver italesat.⁸

En anden tilgang til idræt er en konsekvent holdning om, at idræt og UBAK er svære forenelige størrelser. Derfor skiller man formelt idræt og UBAK ad. I stedet vælger man principielt, at i alle idrætsfag skal der være en 10 % vægtning af UBAK. Kenneth Pedersen forklarer i et praktisk eksempel: *"det vil sige, at 4,5 minut ud af 45 minutter bliver perspektiveret idrætsundervisning. Idrætslæreren standser op i undervisningen og perspektiverer ud fra det man nu er i"*. I modsætning til en skarp adskillelse af UBAK og idræt kunne man også vælge at kombinere idræt og UBAK for at skabe en større helhed i undervisningen for eleverne og udnytte de kvaliteter, der er indbygget i idrætsfaget. Det vil være afgørende, at finde ud af, hvilke almene problemstillinger der knytter sig til eksempelvis boldspil. Hvad er det, der kendetegner boldspil. Kort sagt identificere det almene i de idrætsaktiviteter man gerne vil undervise i og udvikle det. Eksempelvis er et helt centralt element i boldspil kamp. Derefter kan man vælge at beskæftige sig med kampteori og kampfilosofi. Hvordan har forskellige filosoffer forholdt sig til begrebet kamp, hvad er en god og en dårlig kamp? Hvornår er det krig og hvornår er det dannelse? Samtidig kan der eventuelt perspektiveres med aktuelle politiske problemstillinger, landes ressourcefordeling, den tredje verden og meget andet.⁹

Sammenfattende tegner der sig et billede af, at idræt kan være UBAK, når det bliver perspektiveret. Konkret antydes også en tilgang til idræt, som åbner for en række af muligheder for at integrere UBAK i idrætten.

Idrættens kvaliteter

Med udgangspunkt i at finde almene problemstillinger i den idræt vi udbyder på ISI Idrætshøjskole vil jeg præsentere en model, der kan bruges som et redskab i arbejdet med at integrere UBAK i vores idrætsundervisning.

KAMP, LEG, FORDYBELSE, og SUNDHED er almene problemstillinger, der kendetegner idrætten. De rækker udover det fysiske element og understreger idrætten som et dannelsesfag.

---

⁸ Interview med Jørgen Carlsen (se bilag s. 15)

⁹ Interview med Ove Korsgaard (se bilag s. 10 – 11)

KAMP: Er konfrontation og dialog. Den tager udgangspunkt i muligheden for at udveksle ressourcer til gensidig og fælles opbygning, som et grundlag for menneskers møde. Kamp er et grundvilkår i tilværelsen, hvor mennesket gennem modstand kan afprøve fysisk og psykisk formåen og finde en grundlæggende identitetsafklaring og rang i fællesskabet. Kampen er grænsesøgning i en ultimativ fysisk og dialektisk tilgang via konfrontation. Det er afgørende, at der er en lyst til legemlige og åndelige udfoldelse. Samt lyst og spænding til kampens udfordringer.

LEG: Leg giver adgang til de kreative og skabende sider af menneskers eget og fælles liv. Legen er afgørende for indlevelse i vores kulturs forestillinger og giver mulighed for at bearbejde fællesskabets udfordringer. Legen har en anden alvor end den der findes udenfor legens rammer og giver dermed mulighed for at afprøve moralske forestillinger og dilemmaer. Den er rum for opøvelse af fysiske, sproglige, sociale og fantasimæssige færdigheder. Legen appellerer til vores følelser og giver betydning i graden af deltagernes lyst og engagement til at engagere sig i legen.

FORDYBELSE: Kroppen reagerer – både på kort og lang sigt – på det liv vi lever. Det indlevende, meditative, koncentration, tidsaspektet og det reflekterende er veje til indsigt i vigtige sider af tilværelsen. Fordybelse er afsæt for bl.a., at skabe indsigt, erkendelse, disciplin, selvdisciplin og fastholdelse af fokus på en opgave.

SUNDHED: Tager udgangspunkt i menneskers værdier, som er afhængige af den omkringværende kultur og den kommunikation vi er en del af. Sundhed er kropslig, mental, følelsesmæssig og social. Det er et eksistentielt spørgsmål og ikke kun sygdoms- eller helbredsrelateret. Målet er, at finde meningen med sundhed for det enkelte menneske.

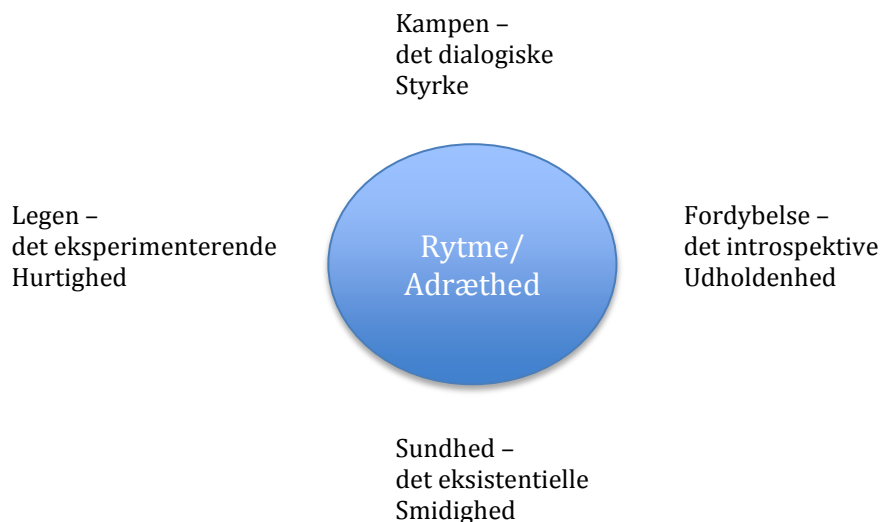
RYTME: For at binde KAMP, LEG & SUNDHED sammen til en helhed, skal der etableres en rytme. Rytme er den energi, spænding eller kraft, der forener elementerne i en helhed. Den er en grundlæggende forudsætning for livsudfoldelse og dialog med omverdenen. Kultur indarbejdes i mennesker ved at vi bevæges både fysisk og psykisk og oplever, at almene værdier og normer er en kulturel bevidstgørelse. Rytmen forbinder den enkelte med noget udenfor sig selv. I idrætten refererer rytmen til processen i aktiviteten og skaber fornemmelse af flow. Oplevelsen og processen er det centrale. Kvalitet, tryghed, dialog, mål og mening i forløbet prioriteres derfor højere end resultatet.¹⁰ Nedenfor er en oversigt over de fire begreber. De repræsenterer alle centrale

---

¹⁰ "Idrætspsykologien mellem krop og kultur" Henning Eichberg & Claus Bøje, s. 30 - 31

indfaldsvikler til idrætten og rummer mulighed for eksempelvis overordnede kulturelle perspektiver. Samtidig kan man helt konkret arbejde med én eller flere af de fire begreber i den enkelte idrætslektion.

Udholdenhed, styrke, smidighed og hurtighed er fysiske krav til bevægeapparatet i idrætten. Selv om det er fysiske egenskaber har de alle en reference til egenskaber på det mentale plan, der kan være med til at nuancere idrætten som et alment- og karakterdannende fag.

Udholdenhed: Er en forudsætning for, at idrætsudøveren kan fortsætte så længe som ideen om udfoldelse eksisterer. Udholdenhed er en bekendelse til forløbets helhed og et værn mod kroppens gradvise udmattelse.

Styrke: Sikrer at idrætsudøveren kan fastholde og gennemføre sit forehavende. Styrken kommer fra kroppens kontakt med underlaget og sikre balance og kraft i bevægelsen.

Hurtighed: Er evnen til øjeblikkeligt svar på uventede ændringer. Samtidig skaber hurtighed fornemmelse for overskud i konfrontationer. Forudsætningen er maksimal koncentration og fokusering som sikrer, at idrætsudøveren reagerer hensigtsmæssigt, når chancen foreligger.

Smidighed: Kroppens evne til at udføre komplicerede bevægelsesforløb og perfekt koordination kræver smidighed. Bevægelsernes fleksibilitet kan være overraskende. *"Optimal forandring af fastlåste konfrontationer forudsætter smidighed".¹¹*

---

¹¹ "Idrætspsykologien mellem krop og kultur" Henning Eichberg & Claus Bøje, citat s. 32

UBAK i håndboldundervisning

Udover at være i dialog med Jesper Johnsen, som er højskolelærer på ISI Idrætshøjskole og primært underviser i håndbold, om UBAK begrebet og hvordan det konkret kan integreres i den praktiske håndboldundervisning, har jeg overværet en håndboldundervisning, hvor det åbne spørgsmål var: Hvor meget UBAK er der i håndboldundervisningen?

Et eksempel på håndboldundervisning på ISI Idrætshøjskole, december 2012 v/Jesper Johnsen:

Den overordnede ramme for undervisningen:

1. 9.30 – 10.15 oplæg/opgave
2. 10.15 – 10.50 kamp
3. 10.50 – 11.15 evaluering

Højskoleeleverne fik følgende opgave:

1. Alle angreb skal foregå med én af de tre aftaler (aftale fra foregående håndboldundervisning)
2. Der må kun dækkes 5 – 0
3. Der spilles 2 x 15 minutter
4. I (eleverne) styrer alt (forberedelse og kamp)
5. I har én timeout pr. halvleg

Jesper havde delt eleverne i to hold på baggrund af en personlighedsprofil alle elever har lavet og arbejdet med i et fælles forløb tidligere på skoleåret. Således var det ene hold ovevejende ”vindere” og det andet hold overvejende ”procesorienterede” personligheder. Eleverne kendte ikke konteksten på forhånd. Jespers mål med undervisningen var, at eleverne skulle erfare, reflektere og blive bevidste om, hvordan kommunikation, adfærd og resultatet af en håndboldkamp bliver påvirket, når der er en ensidig fordeling af kompetencer i fællesskabet.

Udfaldet af håndboldkampen blev, at de ”procesorienterede” elever vandt. I den efterfølgende evaluering guidede Jesper med hans spørgsmål eleverne frem til en refleksion over, hvad en ensidig sammensætning af personligheder gør for processen, spillet og resultatet i en håndboldkamp. Slutteligt forsøgte Jesper, at

trække de konkrete håndbolderfaringer ud af hallen og ind i andre hverdagshændelser fra højskolen, hvor højskoleelever med overvejende "vinder" eller "procesorienteret" personlighed, havde udvist en mere eller mindre hensigtsmæssig adfærd.

I den efterfølgende håndboldundervisning skal eleverne arbejde videre med, hvad der sker med samarbejdsprocesserne og den fælles oplevelse i forhold til elevernes personligheder. Eleverne skal forholde sig til, hvad de gør ved hinanden? Hvad er målet? Skal vi vinde? Skal alle spille? Skal alle have indflydelse og personligt være tilfredse med spillet m.m.?

Jeg spurgte Jesper om ovennævnte håndboldundervisning kunne have foregået i en hvilken som helst håndboldklub? Han svarede: *"Nej, på ingen måde. Her (på højskolen) handler det om fokus på det hele menneske, at have et godt liv. Det er lige så vigtigt, at eleven fungerer godt socialt og ikke kun idrætsligt. Derudover skal eleverne og jeg ikke præstere i forhold til at spille og vinde kampe hver søndag. Det giver et fantastisk frirum til udvikling"*.

Som afsæt til ovenstående håndboldundervisning er et forudgående undervisningsforløb for alle højskoleelever om "personlig udvikling". Her er eleverne bl.a. blevet præsenteret for spørgsmål om, hvad der danner vores personlighed? Hvilket svar får vi, hvis vi anlægger en psykologisk eller historisk synsvinkel? Hvilke spørgsmål rejser kendskab til hjernens udvikling m.m.? Derefter har alle elever fået lavet en personprofil, der afdækker deres præferencer, som udgangspunkt for en videre udvikling. Der har været talt målsætning i teori og i praksis og eleverne har formuleret deres mål for højskoleopholdet generelt samt deres idrætsfaglige- og sociale mål. I løbet af opholdet i efteråret bliver forskellige undervisningsforløb inddraget i den "personlige udvikling" i forsøget på hele tiden, at perspektivere og skabe bevidste erfaringer hos eleverne. Afslutningsvis i forløbet om "personlig udvikling" skriver eleverne deres egen profil med udgangspunkt i deres højskoleophold. Her reflekterer de over den udvikling de fagligt og socialt har gennemgået. En del af den afsluttende profilskrivning er en øvelse, hvor eleverne fortæller hinanden om tre udviklingsområder, som de synes der er sket en positiv udvikling med og et enkelt område, der stadig har udviklingspotentialer.

"Personlig udvikling" er placeret som tre fælles undervisningsforløb i løbet af elevernes efterårsophold. Det rækker ind i idrætsundervisningen, oplevelser, samvær og hele højskoleopholdet. Det er et tværsnit, der løber gennem hele

højskoleopholdet. I ovennævnte håndboldundervisning har Jesper valgt at lave et lodret snit ned i den "personlig udvikling" for at give eleverne mulighed for at erfare og perspektivere ordene i teori og praksis. I krydsfeltet mellem "personlig udvikling" og håndbold foregår der efter min overbevisning på den måde UBAK i håndboldundervisningen.

Højskoleelever og UBAK

Den bedste målestok for om der er UBAK i idrætsundervisningen, er at tale med højskoleeleverne. I interviewet med Jesper Moesbøl siger han: *"....det er vigtigt at vi prøver at forholde os til, hvad der rent faktisk foregår på skolen. Og der er eleverne altså den bedste måde, fordi de ved ikke hvad de skal svare, altså de har ingen, de har normalt ingen forudsætninger for at ville snyde, men skolen kan nogen gange godt have en dagsorden, hvor man pynter lidt på virkeligheden."* Jeg har interviewet 3 højskoleelever: To håndboldspillere og en fodboldspiller, der har været elever på ISI Idræts højskole siden august 2012. Mine spørgsmål har været åbne og generelle om undervisningen. Eksempelvis har vi talt om, hvordan en typisk undervisningstime i idræt er? Hvad foregår der i undervisningen, hvad har overrasket mest ved undervisningen og hvad er ISI Idræts højskoles mål med jer?

Først spurgte jeg de to håndboldspillere om deres oplevelse af den konkrete håndboldundervisning med Jesper Johnsen. Det var en aha oplevelse for dem begge, som har skabt en erkendelse og gjort det meget tydeligt, hvad der kan ske, når ensartede personlighedstyper er på det samme hold. De har klart en oplevelse af, at håndboldundervisningen illustrerer noget af den teoretiske undervisning de har modtaget i "personlig udvikling" i løbet af efteråret. Generelt synes eleverne, at de er vilde med håndbold og fodbold. Den øvrige undervisning forstår de, hvorfor de skal have – de er jo på en højskole, men det kan opleves kedeligt i form og formidling. I deres håndbold- og fodboldundervisning beskriver de, at der typisk sker følgende: Først italesættes mål og fokus for undervisningstimen. Derefter er der opvarmning, øvelser og evaluering. Sammenfattende har eleverne et tydeligt billede af, som den ene håndboldspillerne udtrykker det, at: *"de lærer, hvad det er de lærer"*. Eleverne bliver overrasket over, hvor dygtige lærerne er og over deres engagement i undervisningen. Det overrasker dem også, at de kommer til at kende lærerne så godt både fra undervisningen og fester. Fodboldspilleren udtaler: *"Det er næsten*

som om vi er venner med dem". På spørgsmålet om, hvad de tror der er ISI Idrætshøjskoles mål for dem, svarer de uden tøven: "udvikling - menneskeligt. Derefter kommer samarbejde og at lære sig selv bedre at kende til fremtiden, når man ikke er på ISI mere".

På ISI Idrætshøjskole forsøger vi, at praktisere UBAK så meget som muligt i al vores undervisning. Selv om vi har nogle gode bud og erfaringer med UBAK i idrætsundervisningen, kan jeg med afsæt i elevernes svar se, at der fortsat er plads til forbedring. Højskolelærerne skal konstant have perspektivet for øje i idrætsundervisningen og italesætte det klarere overfor eleverne.

Højskole på kryds og tværs

Vi er nødt til at møde eleverne præcis der hvor de er. De vil opleve sig selv i udvikling og blive styrket i forhold til at gå ind i fremtiden. Jørgen Carlsen siger: *"Det er det højskole handler om, at bringe mennesker i overskud, så de kan leve et liv til gavn og glæde for sig selv og andre".* Højskolen drejer sig om livsoplysning og det kan vise sig på mange forskellige måder. Først og fremmest vil det være i de fag man underviser i og det samvær man har på skolen. Derfor er en afgørende brik i spillet om UBAK, at man har de rigtige højskolelærere til at løfte opgaven. Der er en store frihed som højskolelærer i, at der ikke er et pensum eleverne skal gennemgå. Man kan gøre præcis det man har lyst til, hvis bare man kan få eleverne med til det. Jørgen Carlsen siger: *"Det betyder, at de lærere man ansætter, udover at de selvfølgelig skal være fagmennesker, som kan deres fag, så skal de også være personligheder. De skal være personer, der på en eller anden måde, vil kontakten med eleverne og har noget på hjertet".* Hvis det lykkes vil lærerne i kraft af deres personlighed være garant for, at indholdet på højskolen har med UBAK at gøre.

Det er mange muligheder for at bruge idrætsundervisningen som almindennende fag til erkendelse, illustration og karakterudvikling med perspektiverende ord til et kulturelt – samfundsmæssigt eller naturvidenskabeligt syn. Udfordringen er hvor meget UBAK der kan være i idrætsundervisningen. Er det 10, 15 eller 20 minutter pr. lektion? Jeg mener ikke, der alene bør måles på antallet af UBAK minutter. Idrætsundervisningen er et kropsligt fag, hvor det nogle gange vil være upassende og ødelæggende for indholdet, at bruge perspektiverende ord midt i undervisningen. Det vil sandsynligvis være bedre efterfølgende eller på et andet tidspunkt. Derfor er det

væsentligt, at idrætsundervisningen foregår i en højskolekontekst. Hvilket åbner for, at de perspektiverende ord kan foregå med samme tyngde, men på et andet tidspunkt end i idrætsundervisningen.

Jeg håber, at vi på højskolen fortsat vil have frihed og tillid til at tilrettelægge undervisningen med høj faglig kvalitet og "oplysning" uden "UBAK minuttyranni". I et spændingsfelt mellem livsoplysning, folkeligoplysning og demokratisk dannelse bør faglighed, UBAK og samvær på kryds og tværs udfordre eleverne til et liv i overskud.

Litteratur

Else-Marie Boyhus (red.): "Midt i højskolen", Gyldendal 1991

Ove Korsgaard: "Kredsgang Grundtvig som bokser", Gyldendal 1986

Tobias Beck m.fl. (red.): "Hvorfor skal hverdagen ligne en slutspurt", KLIM 2012

Bent Flyvbjerg: "Samfundsvidenskab som virker", Akademisk forlag 2009

Ole Pedersen: "Efterskolepædagogik", KVaN 2004

Lars Emmerik Damgaard Knudsen m.fl. (red.): "Kroppen i læringsrum", UP – unge pædagoger 2011

Henning Eichberg & Claus Bøje: "Idrætspsykologien mellem krop og kultur", Idrætsforsk 1997

Anders Holm: "Grundtvig introduktion og tekster", Systime A/S 2012

Louis Mørgensen: "Højskolelovens hovedsigte på Nordjyllands Idrætshøjskole", Et projektarbejde med støtte fra FFDs puljemidler 2009 – 2010

Højskolebladet, september & oktober 2012. 137 årgang, FFD 2012

Hans J. Lundager Jensen, artikel: "Kognition og kultur" 2008

Mette Møller, Inge Berg Fjordgaard Madsen & Heidi Kjærgaard Kristiansen: "Håndbolden i højskolen – Højskolen i håndbolden", Eksamensopgave i Idræt og Læring, marts 2012

Shaun Gallagher artikel: "Født med en krop. Fænomenologisk og eksperimentel forskning om oplevelse af kroppen", 2002

Hans Jørgen Vodsgård: "Højskole til tiden", FFD forlag 2003

Peter Ettrup Larsen: "Højskolen mellem hjerne og hjerte", FFD forlag 2004

"Højskolens fremtid. Eksistens, faglighed og politik", FFD generalforsamling 15-16 juni 2001

Karen Wistoft & Mikkel Stovgaard: "Meningsfuldt fællesskab. Meningsfuld sundhed", FFD forlag 2012